

ועוד נראה לפרש הקושיא, הלא אין הצבע גורם להיקרא 'מין כנף', אלא העיקר שיהא ממין הבגד, ואם כן בטלית של צמר אפילו היא תכלת, יטיל תחילה חוטי לבן של צמר ויחשב בכך 'מין כנף', שהרי פשט הכתוב מורה שצריך להטיל הפתיל תכלת בסוף – 'על ציצת הכנף' (עפ"י שפת אמת).

**דאי איגרדם תכלת... כדי לענבן** – ע' ציוני מראי מקום בדיני גרדומין ובגדריהם, בקונטרס בענין ציצית פרק רביעי כ-כא.

**'איבעיא להו כדי לענבן לענבן כולהו בהדדי...'** – שיהא בכל חוט כדי לענוב בו את שאר החוטים [המגורדמים. בית יוסף].

**'או דלמא כל חד וחד לחודיה'** – כדי לענוב בו אחד מן החוטים (עפ"י הסמ"ג, מובא בב"י יב). ויש מפרשים לענוב בו את עצמו מיניה וביה (כן צדד הב"י לפרש. ע"ש).

במשנה ברורה (יב סק"א) פרש עפ"י הסמ"ג 'כדי לענבן כולהו בהדדי' – לענוב באחד מן החוטים את השאר. ואולם נראה שלפי פירוש הב"י ד'כל חד וחד' היינו מיניה וביה, כמו כן 'כולהו בהדדי' מתפרש בפשיטות שמענבים את כל הגרדומין ביחד לעצמם, והוא שיעור גדול יותר מעניבת האחד סביב השאר.

ועוד נראה שאף הסמ"ג לא כתב שאחד כורך את כולם אלא לפי מה שנראה מדיוק דבריו ש'כולם' היינו כל שאר החוטים, ולא רק המגורדמים [שכך כתב (עשה כו דף קח ע"ד): 'והוא שישאר מן החוט כדי לעשות עניבה על שאר החוטין או על אחד מן החוטין' והרי מייירי בדאפסק לבן ותכלת קיים או להפך, כלומר שני חוטים בלבד נפסקו, וא"כ אם כוונתו רק על המגורדמין מהו 'שאר החוטין', הלא אין מלבדו כי אם חוט אחד מגורדמין]. הלכך אין סברא שצריך שיעור עניבת כלל החוטים יחדיו, כי מה לנו בעניבת השלמים, ולכן נקט שאחד המגורדמין כורך את השאר. אבל לפי מה שכתב הב"י שאין צריך אלא לענוב את המגורדמים, מסתבר יותר לומר שמענבים אותם יחדיו, ולא אחד על השאר.

ולפי"ז מסתבר שאם אנו תופסים שאין צריך לענוב אלא המגורדמין, הרי 'כל חד וחד' מתפרש מיניה וביה, דומיא ד'כולהו בהדדי' שעונבים אותם בעצמם, שאין טעם לענוב חוט אחר. וכן מבואר מלשון בעל העיטור. ורק הסמ"ג לשיטתו שמפרש לענוב את כלל חוטי הציצית, מפרש עניבת חוט אחר.

## דף לט

**'איתיביה רבא לרב נחמן במה דברים אמורים בתחילתו אבל סופו שיריו וגרדומיו כל שהוא. מאי שיריו ומאי גרדומיו, מאי לאו שיריו – דאיפסיק מינייהו ואישתייר מינייהו, גרדומיו – דאיגרדום איגרדומי'.** התוס' הקשו אם כן מהו לשון 'כל שהוא' דקתני. ולכאורה י"ל שאף אם לפי מה שרצה רבא להוכיח שנפסק מעיקרו כשר, היינו רק משום שהחוט בצדו האחר מחובר לגדיל בקשרים, אבל אם הוציאו לגמרי מהבגד אין להכשיר. וא"כ זו כוונת התנא 'כל שהוא' שצריך שישתייר עכ"פ חוט כדי עניבה בחלק המחובר לשאר החוטים, גם כשנפסק מעיקרו. ובוזה אתי שפיר שקושית רבא מתיחסת רק על דברי רב נחמן ולא על מה שאמרו לעיל שיעור גרדומין כדי עניבה, והיה לו לשאול מהברייתא דקתני כל שהוא. [ואמנם י"ל דלא שמייע ליה לההיא. ולפרש"י שהביאו התוס' לעיל אכן רבא פליג על שיעור זה] – ולהנ"ל לא קשיא, כי גם לפי מה שנראה מהברייתא שנפסק מעיקרו כשר יש נפקותא בשיעור גרדומין כאמור. ומהתוס' משמע לכאורה שנקטו שאפילו אם לא נשתייר כלום מהחוט – כשר לפי הס"ד, שגם זה בכלל 'גרדומי תכלת'.

**'יתיב רבה וקאמר משמיה דרב: חוט של כרך עולה מן המנין. אמר ליה רב יוסף: שמואל אמרה**

ולא רב... יתיב רבה (כצ"ל) וקא אמר משמיה דשמואל תכלת שכרך רובה כשרה. אמר ליה רב יוסף: רב אמרה ולא שמואל. בספר שפת אמת דקדק כמה דקדוקים; א. קשה ששתי מימרות נתחלפו בפי רבה מרב לשמואל ומשמואל לרב, ולא מצינו כיו"ב. ב. מנין ש'רב אמרה ולא שמואל', שמה גם שמואל סובר כן. ג. דוחק לומר שלשון 'תכלת' שבדברי שמואל מתייחסים על הציצית כולה. [גם יש להבין לפרש"י מה צריך להשמיענו שחוט של כרך עולה מן המנין. ע' ב'חדושי הגר"ז' שעמד על כך]. ולכן צידד לפרש [לולי פרש"י] 'חוט של כרך עולה מן המנין' – אפילו לא נשתייר בו למטה מהכריכה כלום. והמימרא השניה 'תכלת שכרך רובה' – חוט התכלת הכורך (ערמב"ם ציצית א, ב) שכורך ברובו ולא נשתייר בו אלא מעט – כשרה. ולפי"ז שני הדינים סותרים זה את זה ואי אפשר שאמרם חכם אחד אלא אחד אמרו רב ואחד שמואל, שהדעה הראשונה סוברת אפילו לא נשאר מהחוט הכורך כלום, והשניה סוברת שצריך שיישאר מיעוט.

גם לקמן 'רמי ליה תכלתא וגדילא מיגדל' פרש השפ"א [דלא כפרש"י שכל הציצית קרויה תכלת] שרק התכלת לא היה בו ענף אבל בלבן היה. ובוה יישב כמה קושיות. ולפי פירושו בשני המקומות, הרי המעשה דלהלן מסייע לרב יוסף, שרב מצריך 'פתיל' גם בחוט של תכלת ולכך אמר 'לא יא' תכלתא'. וכן רבה בר בר חנה הולך לשיטתו שמסר מרבי יאשיה חוט של כרך עולה מן המנין, ומשמע דהכי ס"ל, וגם במעשה דלהלן אמר 'יא' תכלתא'. [גם מה שאמרו בסמוך 'נוי' תכלת' – מפרש"י משמע שהכוונה לכל הציצית. ואילו מדברי הרמב"ם (ציצית א, ח ט) משמע שהכוונה לתכלת ממש, כפי שמובא בשם הגר"ז לדייק].

**(ע"ב) 'אי גלימא ולא יא' תכלתא... לעולם פתיל בעינן'.** יש לשאול, הלא מקודם שגמר לגדול הכל נתכשרה הציצית משום גדיל ופתיל, ואם כן אפ"י שהמשיך וגמר הגדילה יתכשר מדין 'גרדומין' [שהרי להכשר גרדומין די בשיור הגדיל בלבד, כדברי הראשונים]. ויש לומר, כיון שלא קשר בסוף הגדיל הלא אין לו קיום, וא"כ לא חל שם 'גדיל' אלא כשקשר לבסוף, נמצא שמעולם לא היה כאן הכשר ציצית, כי משעה שהיה כאן 'גדיל' לא היה 'פתיל'. אבל עדיין קשה לדעת הראשונים שלרב כשר בכולו פתיל, אם כן משקשר קשר עליון תתכשר הציצית, שהרי כולה פתיל, ושוב כשעשה גדיל יתכשר מדין 'גרדומין'. וצריך לומר שעל זה לא יועיל הכשר 'גרדומין', מה שהיה מקודם בהכשר פתיל. אבל זהו שלא כדברי התוס' (לח סע"ב). וצריך עיון (עפ"י 'חדושי הגר"ז' ד').

לכאורה היה נראה לישב שאין מועיל 'גרדומין' אלא לאחר שהוכשרה הציצת כולה ללבישה, ואם כן כשקשר הציציות הראשונות וגידלם בכולם בטרם עשה הציצית הרביעית, אין להכשיר מדין 'גרדומין'. וכנראה דעתו ז"ל שאף בכגון זה יש דין גרדומין. וכן כתב החזו"א (ג, ג). ואולם יש שנסתפקו בוה (ע' בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב נז; חתן סופר שער הגדילים לה). וכן לפי מה שכתב בספר אור שמח (לולב ז, ח) יש מקום לומר שאין להכשיר גרדומין אלא לאחר תלית כל הציציות שכבר נפטרה הבגד שעה אחת. וצ"ע.

גם יש מקום לדון שכל שעושה בהמשך אחד ובדעה אחת, אין לחלק מעשהו ולומר שכבר הוכשר בחלקו. [וכדוגמת הסברא המובאת בשם הגרשו"א (ע' הליכות שלמה מועדים ח"א טז, ו) במדליק נר חנוכה בקופסת זכוכית שדלתותיה פתוחות, שאעפ"י שרוח מצויה יכולה לכבותן, הואיל ובדעתו לסגור רשאי, הרי שדנים כאילו לא נשלם מעשה ההדלקה עד שיסגור, וה"נ לחומרא. גם יש לדון לפמש"כ שם שהמדליק על דעת לכבות תוך חצי שעה נראה שלא יצא וחזור ומדליק בברכה, הרי שדנים כאילו אין שמן בנר שידלק כשיעור, ה"נ י"ל שכיון שבשעת תלית הציצית מתכוונן 'לפסקן', כאילו תולה ציצית פסוקה].

**'כתיב 'גדיל' וכתיב 'פתיל'... לעולם פתיל בעינן'.** לכאורה נראה שמעיקר הדין השוור חוטי הציציות כמעשה

צמה וקושרם בסופם ומשם ואילך הם מפורדים – הרי כאן גדיל ופתיל, שהגדיל הוא מעשה קליעה (ערש"י ביצה לא: (ד"ה אבל) 'לסתור עבותו וגדילתו'; מצודות ציון (מלכים-א ז) 'גדילים מעשה שרשרות – קלועים ושזורים כמו גדילים תעשה לך'). ויש להעיר לפי זה, לדעת הרמב"ם שאין צריך שזירה בחוטי הציצית, לכאורה השזור יפסל משום כולו גדיל, וכל השזור חוט יותר משנים הוי גדיל – י"ל כיון שהחוטים במקצתם גדולים ובמקצתם מפורדים, חשיב 'גדיל' ו'ענף'. וצ"ע.

## דף מ

**'סדין בציצית...'** לפרוש רבנו תם, בית שמאי פוטרם בגד פשתן לגמרי, אף לא בציציות פשתן, ומשום גזרה אטו תכלת. וכן פסק להלכה (וכפי שכתב בסדר רב עמרם שהלכה כבית שמאי בזה, כי כן דעת רבי אליעזר בר' צדוק ורבי).

ואולם לדעת רש"י לא פטרו בית שמאי אלא בציצית צמר. וכן דעת הרי"ף. וכתב הרא"ש: 'וכדאי הוא הרב אלפסי לסמוך עליו. ואפילו לדברי ר"ת גזירה רחוקה היא דגורו במינו אטו תכלת ותכלת גופי' גזירה שמא יקרע או משום כסות לילה, והאידנא דליכא תכלת לא שייכי הנך גזירות. ולכך לא מחיתי באנשי ספרד שמתעטפים בטלית של פשתן, שלא להרפות מצות ציצית בידם'.

וכתב בשלחן ערוך (טו), שאף על פי שלהלכה טלית של פשתן חייבת בציצית, ירא שמים יצא את כולם. גם הרמ"א כתב (עפ"י תשובת הרא"ש ב) שאם אי אפשר רק בטלית של פשתן, מוטב שיעשה טלית של פשתן וציצית של פשתן משיתבטל ממצות ציצית.

כשלוש טלית פשתן, האם מברך עליה אם לאו; הבית-יוסף (ט) כתב לברך, וכן משמע מסתימת דבריו בשו"ע. אך בדעת הרמ"א יש מקום להסתפק, שמא כיון שחשש לכתחילה לדעות הפטרות, א"כ גם אם עושה כן בשעת הדחק אל יברך עליה, שהרי לרבנו תם ברכתו ברכה לבטלה ועובר ב'לא תשא' (כמוזבא בראשונים) ולוקה (ע' תמים דעים ועוד). [וזה מפני שחכמים עוקרים המצוה לגמרי, וכמו שהוכיח בקונטרס 'קבא דקשייתא' צט. ואכ"מ].

ומסתימת דברי הרא"ש משמע שלא מנע מאנשי ספרד להתעטף בה ואף לברך. אך יתכן שזה רק כדי שלא תשתכח תורת ציצית, לכך לא הורה להם להמנע ממנהגם. אבל בלא טעם זה, כגון במקום שלובשים טלית צמר אלא שנודמן באקראי שאין לו כי אם פשתן – לכאורה ראוי ללבוש ללא ברכה. או שמא כיון דנקטינן לעיקר כרוב הדעות החולקות על ר"ת, גם לענין ברכה סומכים עליהן. וצ"ע (ע"ע שבות יעקב ח"א א; יביע אומר ח"ה או"ח מב).

**(ע"ב) 'רב אחאי אויל בתר כנף'.** אף על פי שאין בכנף שיעור בגד, מ"מ נחשב הכנף עיקר ומחשיב את העור המשמש את הכנף כבגד. ולפי זה יש ללמוד גם לרבא שהולך אחר עיקר הבגד, שאפילו אין בבגד כשיעור חיוב רק העור שבכנף משלימו – חייב (עפ"י חזון איש ג, לג).

בספר מנחת שלמה (ח"ב מז, א) כתב להסתפק בטלית של צמר שתפרוה בחוטי קנבוס באופן שאם ינטלו החוטים לא יהא בו שיעור בגד, שמא אינו חייב אלא מדרבנן משום שחוט קנבוס מעמידו. ולכאורה נראה שלהחזו"א חייב מדאורייתא, שהרי השלמת כנפות לכשיעור אינה גרועה מחוט המעמיד את השיעור. וגם אם נחלק ונאמר שהספק שם אמור רק כשלל חוטי התפירה אין שם 'בגד' כלל דהיינו פחות מג' טפחים [ולא שחסר רק משיעור חיוב ציצית], שאמנם זה אין להוכיח מהיא של בגד וכנפיה של עור, אך ממה שהוכיח החזו"א מרב אחאי שהעור נטפל לכנף ומחשיבו לבגד, הרי מוכח שגם כשמעמידו לחלות שם 'בגד' חייב.

ולהגרשו"א שנסתפק, יש לומר שלרב אחאי אין צריך בשם 'בגד' לחיוב הציצית אלא ב'כנף בגד', הלכך די בבגד עור וכנפי בגד, משא"כ לדידן דבעינן 'בגד', שמא כשדבר אחר מעמידו פטור.

עניבה. וכדעה זו פירש הב"י בדעת רבנו ירוחם. ואולם התוס' דחו זאת. ויש נוקטים כסברא זו בצירוף הפירוש הראשון, ולפי"ז להלכה אם נשתייר כדי עניבה אפילו נפסקו כולם – כשר. ואם לא נשתייר כדי עניבה אפילו מחוט אחד מתוך הארבעה – פסול. וכן נקט הרא"ש לעיקר).

## דפים לח – לט

סו. א. האם צריך לקשור קשר על כל חוליה וחוליה בציצת?

ב. האם קשר עליון דאורייתא?

א. רבא אמר ללמוד מבני רבי חייא שצריך לקשור על כל חוליה וחוליה. ודחו הוכחתו.

א. כל קשר היה כפול, כדי שיהא של קיימא (תד"ה לא).

ב. לפי פירוש אחד בתוס' (ד"ה לא), 'כל חוליה וחוליה' היינו חוליה המורכבת מלבן ומתכלת, וכשעושה שבע חוליות (כדלהלן) נמצאו חמשה קשרים; אחד סמוך לכנף, ועוד שלש לאחר שלש חוליות כפולות של לבן ותכלת, ועוד קשר אחד בסוף הגדיל לאחר חולית לבן.

ג. בתימן יש שהיו נוהגים לעשות חוליות בלבד ללא קשרים, אבל המדקדקים היו עושים קשרים עם החוליות (עפ"י החיים והשלום קטז).

ב. רבה (/ רבא) אמר להוכיח שקשר עליון דאורייתא, מכך שהוצרך הכתוב להתיר כלאים בציצית, והלא התוכף תכיפה אחת אינו חיבור – אלא ודאי צריך לקשור החוטים לבגד.

א. לפירוש רש"י אין חילוק היכן נמצא הקשר, לפני כריכת הגדיל או לאחריו, אלא שאם עושה קשר אחד עושהו בסוף הגדיל, כדי לקיימו.

ולפי פירוש אחר (המוזכר בגרסת רש"י שהיתה לתוס'. וכ"מ ברש"י סנהדרין פח:) צריך שיהא הקשר סמוך לכנף הבגד דוקא, אבל קשר שלאחר הגדיל, אין בו משום כלאים כיון שהוא מרוחק מהבגד.

ויש אומרים שהעיקר הקשר שלאחר הכריכה (וכן נקט המשנ"ב לעיקר יא ס"ק סו ובאה"ל שם ד"ה ונתקו ובסוס"י יב), אלא שחוששים לדעה האחרת ולכך עושים קשר נוסף לפני הכריכה.

ב. רש"י במקום אחר (סנהדרין פח סע"ב) כתב שיש מחלוקת בדבר, האם קשר עליון דאורייתא אם לאו (ע"ש). והתוס' (שם פט.) חולקים.

ג. התוס' (בד"ה כדי) כתבו להוכיח מהספרי שהקשר נעשה ע"י קשירת ארבעה חוטים אל ארבעה, ולא מחוט הכריכה לאחד מן החוטים כמנהג רבנו תם.

## דף לט

סז. א. מה דין הציצית שנפסק בה חוט אחד מעיקרו?

ב. מהו שיעור כריכת החוטים לכתחילה ובדיעבד?

ג. כמה שיעור חוליה, ומהו מנין החוליות?

ד. באיזה חוט כורכים? האם חוט של כרך עולה במנין החוטים?

ה. כתיב 'גדילים' וכתיב 'פתיל' – הכיצד?

א. אמר רבה בר רב אדא אמר רב אדא אמר רב: אם נפסק החוט מעיקרו – פסולה. (רבא שאל את רב נחמן מלשון הברייתא, ותיצא לו).

ב. אמרו בשם רב: תכלת (=ציצית. רש"י) שכרך רובה – כשרה. [אבל לא כולה, שצריך פתיל. ולהלן (מב). דרשו: אין ציצית אלא ענף שנאמר ויקחני בציצת ראשי. ואמר אביי: צריך להפרידה, כציצית שבשער הנכרים]. ואפילו לא כרך בה אלא חוליה אחת [ושיעורה כדי להקיף החוט שלש פעמים, כדלהלן] – כשרה (ומברך עליה. פוסקים). וגויי תכלת – שליש גדיל ושני שלישי ענף. ורבה בר בר חנה סבר, אפילו כרך את כל הציצית כשרה.

הלכה כדעה ראשונה. יש סוברים שכשאין תכלת, אין צורך לדקדק בשליש ושני שלישי. ומכל מקום צריך שיהא גדיל כדי חוליה אחת לכל הפחות, וכן מעט ענף כציצית שיער הראש (ערמב"ם א, ח-ט). ולמעשה כתבו פוסקים שנכון לעשות כל חוליה ברוחב אגודל, כדי שיהא הגדיל כולו ארבעה גודלים והענף שמונה. והמנהג עתה [עפ"י האריז"ל] לעשות חוליה ראשונה של 7 כריכות [מרווחות], שניה של 8, שלישית 11 ורביעית 13 [צפופות]. ס"ה ט"ל כריכות. ויש נוהגים בטלית קטן 26 כריכות (כן מובא בספר בגדי אהרן (ב) ממנהג תוניס וג'דבה).

ג. שיעור חוליה; תניא רבי אומר: כדי שיכרוך וישנה וישלש. תנא, הפוחת לא יפחות משבע [כנגד שבעה רקיעים] והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה [שבעה רקיעים וששה אירים שביניהם].

רש"י פרש שבע ושלש עשרה – חוליות. ודוקא בזמן שהיה תכלת [הדומה לרקיע], אבל כשאין תכלת אין להקפיד בשבע ושלש עשרה. ונהגו בארבע חוליות וחמשה קשרים כדי שיעלה למנין תרי"ג עם שמונת החוטים ומנין 'ציצית'. ורבנו תם היה נוהג לעשות שני קשרים סמוך לטלית ושלש סמוך לפתיל, וביניהם היה כרוך הרבה – משום 'מעלין בקדש'. ויש מפרשים על מנין הכריכות שבין קשר לקשר (עתוס').

ד. כשהוא מתחיל לכרוך – מתחיל בלבן (ציצת הכנף – מין כנף), וכשהוא מסיים מסיים בלבן. מעלים בקודש ולא מורידים.

חוט של כרך עולה מן המנין (כן אמר רבה בשם רב [ולפירוש אחד ברש"י כן דרש רב מ'גדיל' ו'פתיל' – עשה גדיל ופותלחו מתוכו]. ורב יוסף אמר: שמואל אמרה ולא רב).

ה. כתוב 'גדיל' וכתוב 'פתיל'; רבה בר בר חנה סבר: או כולו גדיל או כולו פתיל. ורב סבר לעולם צריך פתיל, ובא הכתוב ללמד 'עשה גדיל ופותליהו מתוכו' (רש"י: החוט הפותלו יהא מן המנין. לשון אחר: תן פתיל ענף למטה מן הגדיל. והתוס' מפרשים: לכפלו, לעשותו כעין פתילה). ועוד למדים: 'גדיל' – שנים. 'גדילים' – ארבעה.

לפי מה שצדד לפרש השפת-אמת, לכל הדעות צריך ענף, שהרי נאמר 'ציצית'. לא נחלקו אלא אודות פתיל התכלת, האם יכול להיות גדיל בלבד או צריך שיהא גם 'פתיל'.

## דפים לט – מ

סח. א. חוטי צמר, האם פוטרים בבגד פשתן? חוטי פשתן, האם פוטרים בשל צמר?

ב. בגדים העשויים משאר מינים מלבד מצמר ומפשתים – מה דינם לענין ציצית?

ג. האם אפשר להטיל חוטי ציצית של צמר עם חוטים של פשתן?

א. אמר שמואל בשם לוי: חוטי צמר פוטרים בשל פשתן, שמתוך שתכלת פוטרת, לבן גם כן פוטר. וכן חוטי פשתן פוטרים בשל צמר (רחבה אמר רב יהודה. ... צמר ופשתים יחדו. גדלים תעשה לך).

וזה כדברי בית הלל שהלכה כמותם, אבל בית שמאי פוטרים סדין (= בגד פשתן) מציצית. וכן אמר רבי אליעזר ב"ר צדוק: כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהים. ופרש רבי שלכך אסרוה, משום שאין הכל בקיאים לדרוש התר כלאים בציצית. [והסיק רבא לפרש, גזרה שמא יקרע סדינו ויתפרנו והרי הציצית פסולה, נמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה. ורב זירא פרש (גם) גזרה משום כסות לילה].

א. לפרש"י, בית שמאי פוטרים בגד פשתן מציצית מדין תורה [וראב"ז ורבי נקטו כבית הלל].

והתוס' דייקו מלשון רש"י שלא פטרו אלא ציצית צמר משום כלאים, אבל ציצית פשתן

חייבים. וכן הביאו מתשובת רש"י (וברש"י שלפנינו במעשה דרב קטינא (להלן מא. ד"ה דמיכסי) משמע

שפטור לגמרי. ויש לדחות דרב קטינא סבר כרבי שהתכלת מעכבת את הלבן).

ורבנו תם פירש טעמם של בית שמאי מגזרה דרבנן כנ"ל, וגזרו אף בחוטי פשתן אטו צמר.

בסדר רב עמרם פסק הלכה כבית שמאי. ומבואר בתוס' שפסק זה תואם עם פירוש רבנו תם [וכן הורה רבנו תם, שהלובש טלית של פשתן ומברך עליו, הרי זו ברכה לבטלה. וכן מובא ברא"ש בשם הגאונים]. אבל לפרש"י שביט שמאי אוסרים כלאים בציצית מדאורייתא, ודאי אין הלכה כן.

והרי"ף פסק שבגד פשתן חייב בציציות מפשתן. ואולם נראה שפסק כבית שמאי שחוטי צמר אסורים בבגד פשתן משום גזרה (וכן כתב הרא"ש בדעתו, וסמך עליו למעשה, ע"ש).

ב. לפי תירוצו אחד בתוס' (ד"ה כיון. וכ"ה בשטמ"ק לט: אות יח), לא התיר לוי להטיל חוטי פשתן בבגד צמר אלא כשיש תכלת, שמתוך שהותר תכלת בפשתן הותר לבן פשתן בשל צמר, אבל כשאין תכלת לא הותר, שאפשר במינו. ולפי תירוץ אחר אפילו כשיש תכלת, אסור מדרבנן להטיל חוטי פשתן בבגד צמר כיון שאפשר במינו.

ב. בגדים העשויים משאר מינים מלבד צמר ופשתים; לתנא דבי רבי ישמעאל אינם בכלל 'בגד' שבתורה, הלכך אינם חייבים בציצית אלא מדרבנן. כן אמר רב נחמן. ואילו רבא אמר (וכן יש ברייתא אחרת דבי רבי ישמעאל) שחייבים מהתורה (או בגד – לרבות בגד מצמר גמלים וארנבים ונוצה של עזים, והכלך והסריקין והשיראין של משי). וכן סובר רב יהודה.

ואמר רבא על פי רומיית המקראות: חוטי צמר ופשתים פוטרים בכל הבגדים. ושאר חוטים, במינם פוטרים שלא במינם אינם פוטרים.

רש"י ורבנו תם פסקו כרבא, דבתראה הוא (וכ"מ בראב"ד. וכן הביא הרמ"א ט, א מ"ש אומרים. ע' בארצות החיים). והרמב"ם (ציצית ג. וכ"פ בשו"ע) פסק כרב נחמן.

ג. בגד של פשתן, מותר להטיל בו חוטי פשתן עם תכלת שהוא של צמר. וכן הדין בבגד של צמר. וכן בבגד של שאר מינים, משמע בגמרא שלדעת האומר שחייב בציצית מהתורה, אפשר להטיל בו חוטים מצמר עם חוטים של פשתן יחדיו. אבל לפי האומר שאינו חייב אלא מדרבנן – אסור.